

En de geschiedenis in engeren zin? Meer dan ooit geldt het voor haar in den tegenwoordigen tijd, dat haar laatste doel is de kennis van den logos; deze alleen is „het algemeene, waarmede zij overal het afzonderlijke in verband brengt, het typisch menschelijke, dat in alle gebeurtenissen steeds wisselend, maar toch ook steeds gelijk terugkeert” 1). Ranke zegt het ons: „Unendlich falsch wäre es in den Kämpfen historischer Mächte nur das Wirken brutaler Kräfte zu suchen und somit einzig das vergehende der Erscheinung zu erfassen: kein Staat hat jemals bestanden ohne eine geistige Grundlage und einen geistigen Inhalt. In der Macht an sich erscheint ein geistiges Wesen, ein ursprünglicher Genius, der sein eigenes Leben hat, mehr oder minder eigenthümliche Bewegungen erfüllt und sich einen Wirkungskreis bildet. Das Geschäft der Historie ist die Wahrnehmung dieses Lebens, welches sich nicht durch Einen Gedanken, Ein Wort bezeichnen lässt; der in der Welt erscheinende Geist ist nicht so begriffsmässiger Natur: alle Grenzen seines Daseins füllt er aus mit seiner Gegenwart; nichts ist zufällig in ihm, seine Erscheinung ist in allem begründet.” Hier zou ik met Max Müller willen zeggen: Eén woord zou ik wel in onze philosophische en, laat ik er bijvoegen, in onze historische phraseologie weder ingevoerd willen zien, namelijk logos. 2)

En eindelijk de filosofie; zij is zeker het moeilijkst te definiëren; haar begrip is verwisseld en wisselt nog naar de behoefte der tijden en der individuen. Waar ik voor de philologie en de historie mij kon beroepen op het in hoofdzaak eenstemmig getuigenis van de uitnemendste vertegenwoordigers der wetenschappen, daar ontbreekt mij die leidende draad, zoodra wij op het gebied der wijsbegeerte komen. Daar is het zooveel hoofden, zooveel zinnen. Het begrip wijsheid komt in de wijsbegeerte niet tot zijn recht, wanneer men het omschrijft door een weten van gronden

1) Bernheim pag. 95.

2) The Science of Thought, in de door den schrijver zelf doorgeziene Deutsche uitgave: Das Denken im Lichte der Sprache. Leipzig 1888. pag 68.